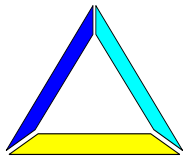
Інститут Економічних Досліджень та Політичних Консультацій в Україні
Німецька Консультативна Група з Питань Економічних Реформ

01034 Київ, вул. Рейтарська, 8/5-А, тел. (+38044) 228-6342, 228-6360,
факс 228-6336
E-mail: institute@ier.kiev.ua, http://www.ier.kiev.ua

S28

Пропозиції щодо розвитку кредитних реєстрів в Україні

Резюме

Обмін інформацією через системи кредитних реєстрів є дуже корисним для фінансової стабільності, але ця система на жаль не розвинута в Україні, де існує лише реєстр поганих позичальників. Ми розглядаємо розвиток кредитних реєстрів як першочергову задачу економічної політики, оскільки її вирішення приведе до зменшення кредитного ризику комерційних банків, зниження вартості запозичень і сприятиме інвестиціям в реальний сектор економіки. Крім того, це також сприятиме підвищенню ефективності нагляду НБУ над комерційними банками.

Ми пропонуємо три паралельні групи заходів для розвитку кредитних реєстрів в Україні. По-перше, ми виступаємо за вдосконалення існуючого державного реєстру поганих позичальників через запровадження обов'язкової участі комерційних банків в ньому і забезпечення конфіденційності інформації. По-друге, ми пропонуємо створити державний реєстр великих кредитів. Такий реєстр може вчасно проінформувати комерційні банки і установи банківського нагляду щодо виникнення кредитних ризиків. По-третє, ми пропонуємо сприяти розвитку приватних кредитних бюро через прийняття відповідного законодавства.

Зміст:

1. Економічна роль кредитних реєстрів
2. Міжнародний досвід кредитних реєстрів
3. Кредитні реєстри в Україні
4. Рекомендації щодо економічної політики:
   - 4.1. Вдосконалення існуючого державного реєстру поганих позичальників
   - 4.2. Створення державного реєстру великих кредитів
   - 4.3. Прийняття законодавства щодо приватних кредитних бюро
5. Висновки

1. Економічна роль кредитних реєстрів

Комерційні банки працюють з двома головними об'єктами: грошами та інформацією. Успіх діяльності банків залежить від здатності збирати та обробляти інформацію щодо своїх клієнтів як в процесі надання кредитів, так і моніторингу фінансового стану позичальників. На жаль, банки найчастіше не мають повної інформації щодо своїх клієнтів і стикаються з наступною проблемою при наданні кредитів: без комплексної інформації банки не можуть адекватно оцінити фінансовий стан клієнтів та ризикованість запропонованих проектів. В результаті, банки будуть намагатись компенсувати очікувані збитки через підвищення відсоткових ставок, а також можуть зменшити обсяги надання кредитів[1].

На жаль, ситуація з неповною інформацією широко поширена в Україні. Майже половина українських підприємств є збитковими і інколи досить важко відділити здорові підприємства від збиткових. До того ж, все ще розповсюджені фінансові махінації, націлені на отримання позики та неповернення її. З іншого боку, українська банківська система ще досить молода, і комерційні банки не мають достатнього досвіду проведення кредитних операцій. В результаті цього в 90-х роках в банківському секторі швидко накопичувались погані кредити. Пізніше частка поганих кредитів зменшилась, але все ще залишається досить великою: пролонговані, прострочені та сумнівні кредити становлять більш 12% всього кредитного портфелю українських банків.

Вирішити цю проблему можна шляхом обміну інформацією між банками. Кожний окремий банк має лише частину інформації щодо позичальника, але якщо банки користуються можливістю обмінюватися інформацією друг з другом, загальне уявлення стане набагато зрозумілішим і банки зможуть оцінювати кредитні ризики з більшою точністю.

На практиці банки обмінюються інформацією через неформальні контакти між своїми менеджерами, але ця система далеко не така ефективна, як формальні системи обміну інформацією щодо кредитів. Деякі з таких систем мають добровільний та приватний характер (зазвичай мають назву кредитних бюро), інші системи за своїм статусом є обов'язковими і державними (державні реєстри кредитів).

Організовані системи збирають інформацію щодо позичальників, особливо щодо їх фінансового стану та кредитної історії, зберігають її і роблять доступною комерційним банкам. Таким чином, системи кредитних реєстрів допомагають вирішити проблему неповної інформації і зменшити кредитний ризик і вартість позик. Це призводить до зменшення відсоткових ставок і збільшення кредитування. Крім того, такі системи підвищують дисципліну боржників: якщо позичальник не поверне кредит, банки розповсюдять цю інформацію, що призведе до більш високих відсоткових ставок при наступному кредитуванні або взагалі до відмови надати позику. Знаючи, що вони зможуть стикнутися з такими заходами, позичальники будуть ретельніше виконувати умови кредитної угоди.

2. Міжнародний досвід кредитних реєстрів

Культурні відмінності, особливості законодавства й ринків капіталів призвели до появи досить різних систем кредитних реєстрів в різних країнах. Головні відмінності стосуються: 1) форм власності й участі: існують приватні кредитні бюро з добровільною участю і обов'язкові державні кредитні реєстри; 2) нижньої межі для надання звітів: інформація щодо невеликих кредитів домогосподарствам чи малому бізнесу і/або щодо великих корпоративних кредитів; 3) типу інформації: позитивна і/або негативна інформація.

[1] В економічної теорії таке явище має назву "проблеми несприятливого відбору" (adverse selection problem).

Державні кредитні реєстри є базами даних, що створені державними установами та керуються центральним банком. Державні кредитні реєстри вимагають від позичальників обов'язкового надання інформації й натомість надають їм право на отримання даних з реєстру. Такі системи, наприклад, функціонують в семи країнах Західної Європи (див. Таблицю 1). Взагалі, державні кредитні реєстри поширені в континентальній Європі й Латинській Америці, але відсутні в англосаксонських країнах. Більшість реєстрів була створена протягом останніх двох десятиріч за виключенням Німеччини (1934), Фінляндії (1961) та Італії (1964).

Таблиця 1. Системи обміну інформацією в різних країнах.

Країна	**Державні системи**, початок діяльності[1]	Нижня межа для звітності (дол. США)	Інформація, що надається (Позитивна/ Негативна)	**Приватні системи**, початок діяльності	Інформація, що надається (Позитивна/ Негативна)
Австрія	1986	430 700	П	1987	Н/П
Бельгія	1985	27 000	Н	1987	Н
Данія				1971	Н
Фінляндія	1961	0	Н	1961	Н
Франція	1984	120 000	Н		
Німеччина	1934	1 500 000	П	1927	Н/П
Греція					
Ірландія				1963	Н/П
Італія	1964	0[2]	Н/П	1990	Н/П
Голландія				1965	Н/П
Португалія	1977	5	Н	1996	Н/П
Іспанія	1983	6 000	Н/П	1994	Н
Великобританія				1960	Н/П
Канада				1919	Н/П
Японія				1965	Н/П
США				1890	Н/П
Аргентина	1991	50	Н/П	1950	Н/П
Чилі	1975	0	Н/П	1990	Н/П
Гонконг	В процесі	н.д.	н.д.	1982	Н
Ізраїль	1975	160 000	Н/П		
Сінгапур				1978	Н
Тайвань				1975	Н/П

1) Всі обов'язкові окрім Фінляндії
2) Тільки для поганих кредитів

Через принцип обов'язкової участі в державних кредитних реєстрах, ці установи мають досить жорсткі норми регулювання питань конфіденційності щодо інформації, яка стосується банків і позичальників. Банкам гарантується, що інформація, яку вони надають буде розкрита лише в агрегованому вигляді і тільки комерційним банкам. Кредитні установи можуть отримати інформацію тільки для надання позики, тобто або щодо вже існуючого клієнта банку або на підставі документа, підписаного потенційним позичальником. Позичальники інформуються у випадку занесення інформації щодо них в реєстр, мають право доступу до цієї інформації та мають право зажадати змінити інформацію якщо вона не є правильною.

В низці країн кредитори (банки, кредитні компанії, торговельні установи) обмінюються інформацією через ***приватні кредитні бюро***. Такі кредитні бюро працюють як інформаційні брокери по принципу оборотності: банки добровільно надають інформацію щодо позичальників і мають право купити інформацію в кредитному бюро. Кредитні бюро можуть бути організовані кредиторами, асоціаціями банків, або третьою стороною та діють як прибуткові установи. Серед країн, де найбільші об'єми інформації розповсюджується через кредитні бюро, слід назвати США, Канаду, Великобританію, Японію, Німеччину, Швейцарію. Кредитні бюро в цих

країнах працюють вже досить тривало. В деяких країнах Латинській Америці і Азії кредитні бюро тільки починають діяти.

Окрім обов'язкової участі, державні кредитні реєстри відрізняються від кредитних бюро і типом інформації, яку вони збирають. Державні кредитні реєстри концентруються на позиках, що перевищують певну нижню межу, зазвичай на корпоративних кредитах. Кредитні бюро також збирають дані щодо корпоративних кредитів, але не обмежуються тільки такою інформацією. Кредитні бюро також накопичують інформацію щодо невеликих кредитів домогосподарствам, кредитних карток, дані з торговельних установ щодо. В багатьох випадках дані в кредитні бюро подають не тільки банки, але й самі позичальники, які, таким чином, розповсюджують позитивну інформацію щодо своїх компаній.

Ще однією характеристикою кредитних реєстрів є те, яку інформацію збирають реєстри - позитивну чи негативну. Найбільш поширеним є обмін негативною інформацією, тобто дефолти та заборгованості. В більш розвинутих системах реєстри також збирають позитивну інформацію, тобто деталі кредитної історії, фінансового стану підприємства тощо.

3. Кредитні реєстри в Україні

Єдиною формою обміну кредитною інформацією в Україні є база даних НБУ щодо поганих позичальників (збирає тільки негативну інформацію).

В Україні не існує державної бази даних, щодо обміну *позитивною* інформацією. Хоча в 1994 році НБУ намагався створити "Картотеку позичальників", яка мала б збирати позитивну і негативну інформацію, але ця база даних так і не була створена. Ідея полягала в тому, щоб зобов'язати комерційні банки надавати інформацію щодо кредитів понад 20 тис. дол. США; дані мали оброблятися в автоматичному комплексі НБУ і бути доступними для комерційних банків. Хоча НБУ збирає інформацію щодо кредитів комерційних банків, особливо великих позик, банки не мають до неї доступу.

Приватні кредитні бюро також не існують на українському ринку, хоча Асоціація українських банків та Київська банківська асоціація наприкінці 2002 року оголосили про намір розглянути питання щодо можливості створення кредитних бюро.

Давайте розглянемо існуючий реєстр поганих позичальників. Єдина інформаційна система "Реєстр позичальників" (далі база даних поганих позичальників або реєстр) була створена в червні 2001 року і характеризується наступними рисами[2]:

- ✓ Участь банків є добровільною;
- ✓ Інформація надається тільки щодо поганих позичальників (прострочені і сумнівні кредити);
- ✓ Інформація стосується як фізичних, так і юридичних осіб;
- ✓ Банки надають звіти щодо кредитів понад 10 тис. грн.;
- ✓ Кількість запитів щодо даних не обмежується;
- ✓ НБУ покриває всі витрати функціонування системи[3];
- ✓ Банки передають дані по захищеній електронній системі зв'язку НБУ;
- ✓ Банки звітують і отримують наступну інформацію:
  - Позичальник (назва, ідентифікаційний код, резидент/нерезидент, юридична/фізична особа)

[2] Постанова НБУ № 245 від 27.06.2001 "Про створення єдиної інформаційної системи обліку позичальників (боржників)".

[3] НБУ планує запровадити платні послуги пізніше.

- Інформація щодо кредиту (номер кредитної угоди, дата надання, код валюти)
- Сума простроченої заборгованості і дата її виникнення.

На початку діяльності бази даних банки досить скептично ставились до неї, але протягом другої половини 2002 року система зробила суттєвий прогрес в своєму розвитку. На кінець 2002 року членами бази даних були 116 з 157 банків, що працюють в Україні. Частка активів в банках-членах бази даних становить 80% активів всієї банківської системи. Банки надали звіти щодо 2500 позик на суму близько 1 млрд. грн., або майже 50% всіх поганих кредитів банківської системи[4]. З початку діяльності бази даних банки звертались за звітами більше тисячі разів.

Може бути дві причини того, що реєстр містить інформацію тільки щодо половини поганих кредитів: по-перше, банки-члени бази даних не надають повну інформацію в своїх звітах і, по-друге, банки, що не є членами бази даних, тримають значну частину поганих кредитів. На кінець 2002 року всі сім найбільших банків з капіталом понад 50 млн. євро приєдналися до бази даних. Список членів реєстру свідчить про те, що в ньому не беруть участі переважно малі банки. Той факт, що 116 банків з 80% активів всієї системи покривають 50% поганих кредитів, дає підґрунтя вважати, що решта 40 банків, на яки припадають 20% активів банківської системи, насправді мають найбільш ризикований кредитний портфель і тримають суттєву частку поганих кредитів.

На думку банкірів повільний розвиток бази даних пояснюється наступними чинниками:

По-перше, це погані кредити інсайдерам банків. У випадку, коли комерційний банк надав кредит своєму інсайдеру, і така позика не була повернена, банк не має ніяких стимулів відкривати цю інформацію іншим банкам. Банкіри вказують на цю проблему як на найбільш серйозну. Великі банки вже зрозуміли вигоди від реєстру, готові брати участь в ньому і надавати інформацію щодо своїх поганих кредитів. В той же час так звані "кишенькові" банки, що були створені для дешевого фінансування своїх акціонерів, виступають проти обміну інформацією через базу даних.

Крім того, в деяких випадках банки не відкривають інформацію щодо поганих кредитів через побоювання, що НБУ застосує більш жорсткі заходи контролю. Банки можуть не звітувати щодо деяких клієнтів, сподіваючись, що боржники отримують кредит в іншому банку і повернуть їм. Якщо інформація щодо такого позичальника буде відома всім банкам, така практика не спрацює. Часто опоненти обміну фінансовою інформацію стверджують, що діяльність бази даних поганих кредиторів суперечить Закону "Про банки і банківську діяльність" в частині, що стосується банківської таємниці. І, нарешті, банкірів непокоїть можливість того, що ця інформація стане відомою третій стороні, наприклад податковій адміністрації або органу фінансового моніторингу.

4. Рекомендації щодо економічної політики

Ми виступаємо за створення змішаної системи обміну інформацією щодо кредитного ринку, яка включає як державні кредитні реєстри, так і приватні кредитні бюро. Державні кредитні бюро повинні перш за все забезпечувати фінансову стабільність, збирати негативну інформацію щодо поганих позичальників і позитивну інформацію щодо великих кредитів банків. Приватні кредитні бюро повинні мати можливість

[4] НБУ отримає дані щодо поганих позичальників двома шляхами: Перше, всі комерційні банки обов'язково звітують НБУ агреговану інформацію щодо поганих кредитів, наприкінці 2002 року загальний сума прострочених та сумнівних кредитів в банківській системі становила 2,1 млрд. грн. Друге, комерційні банки - члени реєстру поганих позичальників надають інформацію щодо поганих кредитів в реєстр позичальників. Як на кінець 2002 року до реєстру було надано звітів щодо поганих кредитів на 1 млрд. грн., або майже 50% загальної суми поганих кредитів в банківській системі.

збирати як позитивну, так і негативну інформацію не тільки щодо великих кредитів, але й щодо позик домогосподарствам, кредитних карток тощо.

Ми пропонуємо три паралельні групи заходів для розвитку кредитних реєстрів в Україні: по-перше, вдосконалення існуючого державного реєстру поганих позичальників, що збирає негативну інформацію; по-друге, створення державного реєстру великих кредитів, що збирає позитивну інформацію; по-третє, сприяння розвитку приватних кредитних бюро через прийняття відповідного законодавства.

4.1. Вдосконалення існуючого реєстру поганих позичальників

Як ми бачимо, база даних поганих позичальників розвивалася досить повільно. На нашу думку, головні питання, що потребують уваги, є неповна інформація в базі даних і недостатній захист даних від доступу третіх осіб. Нижче ми пропонуємо заходи, спрямовані на обов'язкову подачу інформації до реєстру і на гарантування того, що інформація буде використовуватись лише для цілей бази даних.

Обов'язкова система

Сьогодні участь в базі даних є добровільною для комерційних банків. НБУ розглядав варіант створення обов'язкової системи, але нечіткість законодавства (Закон "Про банки та банківську діяльність") призвела до запровадження добровільної системи.

Досвід України і інших країн вказує на те, що добровільна система не є ефективною, особливо на початковому етапі діяльності систем обміну інформацією. Хоча системи обміну кредитною інформацією є вигідними для банківського сектору в цілому, на даному етапі деякі банки не мають стимулів для створення такої системи. В окремих випадках недоліки окремих банків можуть навіть стати бар'єром для діяльності кредитних реєстрів (як, наприклад, у випадку з кредитами інсайдерам чи сподіваннями, що поганий кредит перейде в інший банк). Таким чином, краще створити систему з обов'язковою участю всіх комерційних банків і чітко гарантувати, що третя сторона не буде мати доступу до інформації. Тому доцільно підтримати ініціативу НБУ щодо внесення поправок до Закону "Про банки і банківську діяльність" в частині, що стосується банківської таємниці, і ***встановити обов'язкову участь всіх комерційних банків в реєстрі***.

Забезпечення конфіденційності інформації

Доступ до бази даних поганих кредиторів є ключовим питанням, яке визначає готовність банків надавати повну інформацію. Право доступу до інформації мають дві сторони: комерційні банки та позичальники, якщо база даних містить дані про них; центральний банк керує системою.

В Україні існують побоювання, що інформація з бази даних стане доступною третій стороні, а це шкодить швидкому накопиченню даних в системі. База даних поганих кредиторів повинна виконувати свою головну мету - забезпечення стабільності фінансового сектору, і не повинна бути джерелом інформації для фіскальних цілей чи боротьби з відмиванням "брудних" грошей. Таким чином, дані повинні бути захищенні від доступу будь-якої третьої сторони, такої як податкова адміністрація, департамент фінансового моніторингу тощо. Ми пропонуємо внести відповідні зміни в Постанову НБУ "Про створення єдиної інформаційної системи обліку позичальників" і ***чітко гарантувати, що третя сторона не буде мати доступу до даних***.

Комерційні банки повинні використовувати базу даних лише для оцінки існуючого чи потенційного позичальника і не повинні користуватися нею для визначення фінансового стану інших банків чи інших цілей. Таким чином, в багатьох країнах державний кредитний реєстр встановлює, що ***комерційні банки мають доступ до інформації щодо своїх існуючих позичальників або потенційних клієнтів, якщо останні дали письмову згоду***. Такий механізм не потребує великих та дорогих додаткових зусиль. В Німеччині, наприклад, банки просять нового клієнта надати письмову згоду для отримання даних з кредитного реєстру, але не відсилають її до реєстру. Цей документ зберігається в банку, і Бундесбанк має право перевірити його наявність.

Якщо інформація щодо позичальника зберігається в базі даних, він має право доступу до цих даних. Постанова НБУ "Про створення єдиної інформаційної системи обліку позичальників" повинна регулювати наступні питання:

1) позичальник повинен бути ***проінформований*** у разі, якщо дані на нього внесені до реєстру;
2) позичальник повинен мати ***право отримати інформацію щодо нього з бази даних НБУ***, а не тільки з комерційного банку;
3) позичальник повинен мати ***право вимагати змінити інформацію***, якщо вона не є правильною.

Питання доступу до інформації є також важливим для України у світлі наближення до європейського законодавства. Для гарантування конфіденційності Європейській Парламент видав Директиву 95/46 "Щодо захисту прав людин у питанні збирання та використання персональних даних". Ця директива регулює збирання даних, їх обробку, розповсюдження, зберігання та захищає громадянина від використання даних не за призначанням та порушення права на конфіденційність. Всі члени ЄС приводять своє законодавство у відповідальність до даної директиви.

Зберігання даних щодо поганих кредитів протягом декількох років

Кількість років, протягом яких дані щодо поганих кредитів зберігається в базі даних, є ще одним важливим питанням. Однією крайністю є "вічне" збереження інформації, а тому позичальник не має "другого шансу" покращити свою репутацію. Іншою крайністю є ситуація, коли інформація знищується як тільки позичальник сплачує борг; в цьому випадку дисциплінарний ефект системи дуже малий, а банки не мають достатньої інформації щодо позичальників. Координатор державного кредитного реєстру має найти баланс між такими крайнощами. Зазвичай державні кредитні реєстри зберігають інформацію не більше 5-10 років. В деяких випадках, як, наприклад, в Бельгії, інформація щодо позичальників, які повернули борг, знищується з бази даних швидше, ніж інформація щодо позичальників, які все ще не погасили позику.

Згідно постанови НБУ щодо реєстру позичальників, інформація має зберігатись не більше 10 років. На практиці, інформація знищується як тільки банк надає звіт про погашення кредиту. Таку ситуацію НБУ пояснює тяжким економічним станом в Україні і складнощами у відносинах між економічними агентами (позичальника банку може підвести постачальник тощо). Хоча проти тези щодо скрутного економічного стану в Україні немає заперечень, така система з негайним знищенням інформації руйнує основні принципи звітування щодо кредитів і кредитної історії. Українські комерційні банки можуть знайти дані тільки стосовно поточної заборгованості і не мають інформації щодо кредитної історії позичальника, навіть якщо він мав прострочені кредити місяць тому.

На нашу думку, краще зберігати інформацію протягом певного часу і таким чином підвищити дисципліну позичальників та створити кредитні історії. Ми пропонуємо ***зберігати дані протягом декількох років, причому термін зберігання має безпосередньо залежати від серйозності порушення позичальника***: якщо кредит був повернутий, але з затримкою, інформація щодо цього має бути в базі даних протягом меншого періоду часу, ніж у випадку повного дефолту. Наприклад, якщо позичальник виплачує прострочені платежі, інформація може бути знищена через рік, якщо позичальник повертає гроші по кредитному дефолту, інформація знищується через два роки, якщо кредит не був повернутий, дані повинні зберігатися п'ять років чи навіть більше в залежності від суми кредиту.

Нижня межа для звітності

На сьогодні банки надають звіти щодо поганих кредитів обсягом понад 10 тис. грн. Хоча ця сума є досить малою порівняно з розвинутими країнами, вона поки що є прийнятною для України.

Ми повинні пам'ятати, що нижня межа для звітності до державного кредитного реєстру розділяє інформаційний ринок між державними і приватними реєстрами: приватні кредитні бюро у багатьох випадках спеціалізуються (але не обмежуються) на збиранні інформації щодо кредитів менше нижньої межи. ***З появленням приватних кредитних бюро нижню межу можна буде підвищити***. Таким чином НБУ більш ефективно сконцентрується на великих кредитах, які насправді визначають фінансову стабільність, а приватні кредитні бюро будуть збирати інформацію щодо невеликих кредитів.

4.2. Створення державного реєстру великих кредитів

Крім обміну інформацією щодо поганих кредитів, іншим важливим аспектом є обмін даними щодо великих кредитів. Справа в тому, що дефолт великих позичальників комерційних банків може бути загрозою для стабільності всієї банківської системи, а тому ця проблема потребує особливої уваги. Неповернення кредиту може трапитися через економічні шоки чи фінансові махінації позичальників: позичальники можуть взяти кредити в банках для повернення старих позик, або відразу не збираючись їх повертати. Обмін інформацією може вчасно зупинити розповсюдження такої практики або зменшити негативні наслідки економічних шоків.

НБУ зобов'язує банки надавати інформацію щодо кредитів, яки перевищують 10% капіталу банку, і також щомісячно відслідковує рух банківських кредитів, але комерційні банки не мають доступу до цієї інформації.

Для того, щоб встановити систему обміну інформацію щодо великих кредитів, НБУ може використати досвід Бундесбанка і його реєстру "Evidenzzentrale". В Німеччині Бундесбанк збирає інформацію щодо кредитів обсягом понад 1,5 млн. євро і сповіщає кредиторів щодо загальних запозичень великих позичальників. Більш того, банки можуть запросити інформацію з цієї бази даних щодо великих позичальників перед наданням їм кредитів. Банки повинні надавати до реєстру інформацію щодо всіх позичальників як в Німеччині, так і за кордоном, якщо протягом останнього кварталу вони отримували кредити понад 1,5 млн. євро від даного банку. Таки вимоги щодо великих кредитів існують з середини тридцятих років минулого століття. Реєстр був запроваджений у зв'язку з Великою Депресією, оскільки банки в той час не мали достатньої інформації щодо загальних боргів своїх головних клієнтів і зазвичай мали проблеми, коли такий позичальник банкрутував.

З початку інформація щодо великих кредитів збирається відділеннями Бундесбанку, а потім передається в головну базу даних. Якщо декілька кредиторів надали позики понад 1,5 млн. євро одному позичальнику, Бундесбанк надсилає відповідним банкам повідомлення щодо загального боргу позичальника і кількості його кредиторів. Для захисту інформації імена кредиторів не розкриваються.

Інформація щодо позик понад 1,5 млн. євро використовується не тільки для інформування кредиторів, але й для нагляду центрального банку за комерційними банками. Аналізуючи цю інформацію, органи нагляду можуть чітко знати всі кредитні угоди головних кредиторів та позичальників. Якщо великий позичальник стає неплатоспроможним, орган банківського нагляду може швидко отримати інформацію щодо загального впливу такої події на банківську систему і прийняти відповідні заходи.

Ми вважаємо, що ***створення державного реєстру великих кредитів*** в Україні мало б значний позитивний вплив на стійкість банківської системи, захистило б її від негативних економічних шоків і фінансових махінацій, а також допомогло б вдосконаленню банківського нагляду. Така база даних може бути створена як додаткова до існуючої бази даних поганих позичальників. Нижня межа надання звітів має бути обрана згідно до економічних реалій в Україні.

4.3. Прийняття законодавства щодо приватних кредитних бюро

Державні кредитні реєстри збирають інформацію щодо поганих або великих кредитів і роблять це для підтримки фінансової стабільності в країні. В той самий час існує велике поле діяльності щодо невеликих кредитів і детальної позитивної інформації. Державні кредитні реєстри не займаються такою інформацією, але в багатьох країнах ця ніша зайнята приватними кредитними бюро. Такі системи працюють як приватні установи з добровільною участю і збирають різноманітну інформацію. Кредитні бюро не потребують прямого втручання уряду, але мають значний позитивний вплив на фінансову стабільність в країні і ефективний розподіл кредитів.

Таким чином, разом з вдосконаленням державного кредитного реєстру, уряд і НБУ має сприяти створенню приватних кредитних бюро і розвитку конкуренції на ринку інформації. Становлення кредитних бюро матиме місце як тільки з'явиться відповідний попит на їх послуги, а тому не має сенсу штучно підштовхувати розвиток таких систем. Що потрібно насправді, це ***прийняття законодавства щодо кредитних бюро,*** яке чітко визначить "правила гри", і поправок до закону про банки стосовно банківської таємниці.

Законодавство щодо кредитних бюро має визначати наступне:

- Процедуру створення кредитних бюро (можливо через ліцензування НБУ), вимоги до власників;
- Тип інформації, що може збиратися і розповсюджуватися кредитними бюро;
- Захист конфіденційності;
- Відповідальність кредитного бюро і постачальника інформації за неточні або неправильні дані;
- Нагляд над кредитними бюро

Цікаво відмітити, що інші країни з перехідною економікою також намагаються вирішити подібні питання, наприклад, Росія. Хоча декілька установ і створили в Росії Національне кредитне бюро, законодавство щодо збору та розповсюдження інформації обмежує розвиток такої діяльності. Центральний банк Росії і Міністерство економіки Російської Федерації готують поправки к законодавству щодо банківської таємниці й працюють над створенням закону щодо кредитних бюро.

В процесі створення сприятливих умов для приватних кредитних бюро НБУ може звернутися до досвіду інших країн, особливо Німеччини, яка має одне з найстаріших приватних бюро, SCHUFA, що працює з 1927 року.

5. Висновки

Кредитна діяльність комерційних банків значною мірою залежить від наявності інформації щодо позичальників. На жаль, в багатьох випадках банки не можуть зібрати достатньо інформації щодо своїх клієнтів, в результаті чого збільшується кредитний ризик, що призводить до більш високих відсоткових ставок і зменшення кредитування. Ефективним рішенням такої проблеми є створення систем обміну інформацією через кредитні реєстри. Системи кредитних реєстрів широко розповсюдженні в багатьох країнах і можуть приймати форму державних кредитних реєстрів і/або приватних кредитних бюро.

Обмін інформацією через системи кредитних реєстрів не є розвинутим в Україні, де існує лише реєстр поганих позичальників. Ми розглядаємо розвиток кредитних реєстрів як першочергову задачу економічної політики, оскільки її вирішення приведе до зменшення кредитного ризику комерційних банків, зниження вартості запозичень і сприятиме інвестиціям в реальний сектор економіки. Крім того, це також сприятиме підвищенню ефективності нагляду НБУ над комерційними банками.

Ми виступаємо за змішану систему кредитних реєстрів, що буде включати як державний кредитний реєстр, який збирає негативну інформацію щодо поганих

позичальників і позитивну інформацію щодо великих кредитів, так і приватні кредитні бюро, що збирають більш детальну як позитивну, так і негативну інформацію. Таким чином, державні кредитні реєстри сприятиме забезпеченню фінансової стабільності, а приватні кредитні бюро будуть доповнювати кредитну інформацію. Ми пропонуємо три паралельні групи заходів для розвитку кредитних реєстрів в Україні:

По-перше, ми пропонуємо ***вдосконалити існуючий реєстр поганих позичальників***. Ми підтримуємо ідею НБУ щодо внесення змін в закон про банки в частині встановлення обов'язкової участі всіх комерційних банків в реєстрі. Ми також пропонуємо запровадити чіткі гарантії того, що третя сторона не буде мати доступу до даних. Комерційні банки повинні мати доступ лише до інформації щодо своїх існуючих позичальників або потенційних клієнтів, якщо останні дали на це письмову згоду. Позичальник повинен бути проінформований у разі, якщо дані щодо нього внесені до реєстру, мати право отримати інформацію щодо нього з бази даних НБУ і вимагати змінити інформацію, якщо вона не є правильною. Нарешті, інформація щодо поганих позичальників не має знищуватись як тільки борг буде повернутий; навпаки, дані треба зберігати протягом декількох років, причому термін зберігання має безпосередньо залежати від серйозності порушення позичальника.

По-друге, ми пропонуємо ***створити державний реєстр великих кредитів*** на додачу до реєстру поганих позичальників. Великі кредити комерційних банків можуть бути потенційно небезпечними для стабільності всіє банківської системи, а обмін інформацією через базу даних великих кредитів може вчасно проінформувати комерційні банки і установи банківського нагляду щодо кредитних ризиків.

По-третє, ми пропонуємо ***сприяти розвитку приватних кредитних бюро***. Кредитні бюро не потребують прямої участі уряду, але мають значний позитивний вплив на фінансову стабільність в країні і ефективний розподіл кредитів. Ми вважаємо, що НБУ і уряд повинні сприяти розвитку приватних кредитних бюро через прийняття відповідного законодавства.

І.Є., Р.Д., Рецензент: Ф.П.

Лютий 2003 р.